

Психолінгвістика

Лекція 2

Основні поняття психолінгвістики

- ***Мовленнєва діяльність*** – спеціалізоване використання мовлення для спілкування, і в цьому аспекті – окремий випадок діяльності спілкування із застосуванням мовного коду.
- ***Мовленнєве спілкування*** – процес встановлення і підтримки цілеспрямованого, прямого або опосередкованого контакту між людьми засобами мови.
- “***мовна компетенція (здатність, здібність)***” та “***мовна активність (застосування мови)***” як взаємозалежні явища мовлення.

- **Аудіювання** (слухання) – рецептивний вид мовленнєвої діяльності; слухання, смислове сприймання та одночасне розуміння усного повідомлення.
- **Говоріння** – вид мовленнєвої діяльності, який полягає у відтворенні або продукуванні повідомлень (мовленнєвих актів).
- **Експліцитний смисл** (інформація) – явний, виражений смисл, який сприймається комунікантами із значень мовних одиниць.
- **Експліцитні засоби мовної системи** (матеріально виражені) – одиниці мови.
- **Імпліцитний смисл** (інформація) – неявний, прихований смисл, який виводиться слухачем (читачем) із значень мовних одиниць під впливом конкретної ситуації та контексту спілкування.
- **Імпліцитні засоби мовної системи** (матеріально не виражені): різноманітні правила й закономірності організації мовної системи, правила спілкування.

- **Значення** – узагальнений образ певного предмета у свідомості носіїв мови; система об'єктивно закріплених зв'язків, що стоять за словом.
- **Смисл** – індивідуальне значення слова, виокремлене з об'єктивної системи зв'язків, що стоять за словом.
- **Інтенція (задум)** – комунікативний намір адресанта (осмислений чи інтуїтивний), який визначає внутрішню програму і спосіб її втілення.
- **Мовна здатність (здібність)** – система неусвідомлюваних правил мовленнєвої діяльності, яка формується у свідомості дитини; сукупність наявних у дитини мовленнєвих навичок і вмій.
- **Мовна особистість** – людина, яка володіє сукупністю здатностей і характеристик, які обумовлюють створення і сприйняття нею текстів (висловлювань), що вирізняються мірою структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності.
- **Мовна картина світу** – цілісне зображення мовою всього того, що існує в об'єктивній дійсності.

- **Розуміння мовлення** – різновид мовленнєвої діяльності людини, який полягає в установленні співрозмовником смислу тексту (висловлювання), усвідомленні авторського задуму (інтенції).
- **Рефлексія мови (мовлення)** – спостереження за мовою (мовленням), усвідомлення норм і правил мови (мовлення), контроль за правильністю мовлення.
- **Мовна компетенція** – знання учасниками комунікації мови (мовного коду), тобто правил, за якими формуються правильні мовні конструкції та повідомлення; володіння засобами мови, стилістичними засобами, законами їх використання тощо.
- **Комунікативна компетенція** – навички використання мови в конкретному контексті й ситуації спілкування; сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами.

Методи дослідження у психолінгвістиці

Асоціативний експеримент

- *Вільний*. Досліджуваним не ставиться ніяких обмежень на реакції.
- *Спрямовуючий*. Досліджуваним пропонується дати асоціації певного граматичного або семантичного класу (наприклад, дібрати відповідний прикметник до іменника).
- *Ланцюговий*. Досліджуваним пропонують реагувати на стимул кількома асоціаціями (наприклад, дати за 20 секунд 10 реакцій).

Асоціативні відповіді

- *синтагматичні* асоціації (зовнішні) - реакції (асоціації), граматичний клас яких відрізняється від граматичного класу слова-стимулу.
- *парадигматичні* асоціації (внутрішні) – це слова-реакції того ж граматичного класу, що й слова-стимули.

А також:

родо-видові асоціації;
асоціації за фонетичною схожістю;
асоціації “*кліше*” (штампи).

- *Метод порівняння і розрізнення*
- *Метод класифікації*
- *Метод об'єктивного умовнорефлекторного дослідження “семантичних полів”*
- *Метод доповнення*
- *Метод закінчення речень*

Основні постулати психолінгвістики

- **1.** Одиницею психолінгвістичного аналізу є мовленнєва дія й мовленнєва операція, які знаходяться в ієрархічних відношеннях одна до одної.
- **2.** Ця одиниця психолінгвістичного аналізу (мовленнєва дія та мовленнєва операція) як мінімальна “клітинка” носить в собі всі основні ознаки діяльності такі як: а) предметність; б) цілеспрямованість; в) умотивованість; г) ієрархічність; д) фазовість (горизонтальна організація діяльності).
- **3.** “Евристичний принцип” організації діяльності.
- **4.** ПК досліджує взаємодію образу світу людини, опосередкованого мовою, і мовленнєвої діяльності як діяльності мовленнєвого спілкування.
Мова є засобом діалогу людини зі світом і людини з людиною.
- **5.** Вибір того чи іншого способу діяльності являє собою аксіоматичне твердження (прийняття як незаперечної істини, що не потребує доведення) можливих виходів із наявної ситуації і послідовний вибір цих висновків з позиції визначених критеріїв вибору, тобто “моделювання майбутнього”.
- **6.** В основі сприймання мовлення лежать процеси, принаймні, частково відтворюючі процеси його породження.